

BITCH

Van Lucy Cooke verscheen ook bij De Geus

Wilde verhalen

Lucy Cooke

BITCH

Een revolutionair handboek over sekse,
evolutie en het vrouwtjesdier

Uit het Engels vertaald
door Inge Pieters

DE GEUS

Oorspronkelijke titel *Bitch: A Revolutionary Guide to Sex, Evolution & the Female Animal*, verschenen bij Penguin (Transworld)

Oorspronkelijke tekst © Lucy Cooke, 2022

De illustratie op p. 108 is met toestemming overgenomen uit 'Male-Female, Female-Female, and Male-Male Sexual Behavior in the Stumptail Monkey, with Special Attention to the Female Orgasm' in *Archives of Sexual Behaviour*

Nederlandse vertaling © Inge Pieters en De Geus BV,
Amsterdam 2024

Omslagontwerp Margo Togni, naar het ontwerp van Holly Ovenden
Typografie binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk

ISBN 978 90 445 4890 7

NUR 320

*Voor alle bitches in mijn leven
Bedankt voor alle liefde en inspiratie*

NOOT VAN DE AUTEUR OVER TERMEN EN TAALGEBRUIK

Taal evolueert razendsnel en er is op het moment veel te doen om het door elkaar gebruiken van sekse- en genderaanduidingen. Het is belangrijk om deze termen correct te gebruiken en ze niet met elkaar te verwarren. De meeste wetenschappers zijn het erover eens dat niet-menselijke dieren geen gender hebben. In dit boek verwijzen de termen 'vrouwetje' en 'mannelijke' naar het biologische geslacht van het betreffende dier. Hier en daar doe ik wel aan antropomorf taalgebruik. Soms doe ik dat omdat het termen betreft die sinds jaar en dag in zwang zijn. Zo noem ik de geslachtsdelen van een dier soms 'gemasculiniseerd' of hersenen 'gefeminiseerd', omdat dit de oorspronkelijke wetenschappelijke omschrijving voor dat soort verschijnselen was. Zulke gendertermen zouden tegenwoordig niet meer ingezet moeten worden om geslachtskenmerken en gedrag van dieren wetenschappelijk te omschrijven, en het is ook niet nodig. Ik gebruik ook gendertermen als 'moeder' en 'vader' in mijn beschrijvingen van dieren, omdat dit de termen zijn die de betreffende wetenschappers hebben gebruikt en het grootste deel van mijn publiek zal begrijpen naar wat of wie ik met deze termen verwijs – 'moeder' kan bijvoorbeeld staan voor de eicelproducerende ouder van een individueel dier. Op andere momenten heb ik antropomorfe termen gebruikt als *femme fatale*, *koningin*, *lesbienne*, *zuster*, *dame* en *bitch*, puur om verhaaltechnische redenen, en lezers hoeven deze labels niet over te

nemen in hun academische geschriften. Ik begrijp dat antropomorf taalgebruik onbedoeld van alles over gender kan impliceren. Ik heb met dit boek willen demonstreren dat sekse enorm variabel is en dat genderideeën die gebaseerd zijn op binaire aannames over sekse volstrekt onzinnig zijn. Ik hoop van ganser harte dat mijn bedoelingen op dat vlak duidelijk zijn aangegeven.

INHOUD

Voorwoord	11
1. Geslachtelijke anarchie	29
2. De mysteriën van de partnerkeuze	64
3. De monogamiemythe	85
4. Vijftig manieren om je minnaar op te vreten	126
5. De liefde is een slagveld	154
6. Exit moeder de vrouw	183
7. Vrouw tegen vrouw	226
8. Primatenpolitiek	258
9. Matriarchen en menopauze	299
10. Vrijheid, gelijkheid, zusterschap	326
11. Het binaire stelsel voorbij	357
Conclusie: Een natuur zonder vooroordelen	381
Dankwoord	393
Noten	397
Korte bibliografie	439

Lucy Cooke, helemaal links, met (van links naar rechts) Mary Jane West-Eberhard, Sarah Blaffer Hrdy en Jeanne Altmann.

VOORWOORD

Als zoölogiestudent voelde ik me een nogal trieste misfit. Niet omdat ik van spinnen hield, het leuk vond om *roadkill* (doodgereden dieren) open te snijden of vrolijk in dierenpoep wroette om te kijken wat hun eigenaar gegeten kon hebben. Dat soort aparte afwijkingen hadden al mijn medestudenten, dus je hoefde je nergens voor te schamen. Nee, de bron van mijn ongenoe-gen was mijn sekse. Mijn vrouw-zijn betekende maar één ding: ik was een loser.

‘Vrouwtjes worden uitgebuit en de fundamentele evolutio-naire basis voor die uitbuiting is het feit dat eitjes groter zijn dan zaadcellen,’¹ schreef mijn universitair docent Richard Daw-kins in zijn beroemde evolutiebijbel *De zelfzuchtige genen*.

Volgens de wetten der zoölogie werden wij eitjesproducen-ten verraden door onze lijvige geslachtscellen. Onze voormoe-ders hadden aan het kortste eind getrokken in de oerloterij van het leven door onze genetische erfenis te investeren in een paar voedselrijke eicellen in plaats van miljoenen mobiele zaadcel-len. Nu waren we voor eeuwig gedoemd om tweede viool te spelen naast de spermaspuiters, als vrouwelijke voetnoot bij het grote machogebeuren.

Ik kreeg te horen dat deze schijnbaar zo triviale ongelijkheid in onze geslachtscellen een keiharde biologische basis voor sek-suele ongelijkheid vormde. ‘Het is mogelijk om alle andere ver-schillen tussen de seksen te interpreteren als voortvloeiels uit

dit ene basale verschil,' vertelde Dawkins ons. 'Dit is de grondslag van vrouwelijke uitbuiting.'²

Mannetjesdieren leidden avontuurlijke levens vol heroïsche worstelingen. Ze bevochten elkaar om leiderschapsposities of toegang tot vrouwtjes. Ze neukten lukraak in het rond, voortgedreven door het biologische dictaat om hun zaad wijd en zijd te verspreiden. En ze waren sociaal dominant; de mannetjes leidden, de vrouwtjes volgden gedwee. De rol van het vrouwtje was uiteraard die van de onzelfzuchtige moeder, en moederlijke daden werden gezien als één pot nat: we hadden nul concurrerende macht. Seks was eerder een plicht dan een drang.

En wat de evolutie betrof, waren het de mannetjes die de richting bepaalden. Wij vrouwtjes konden meeliften dankzij gedeeld DNA zolang we beloofden ons te gedragen en onze mond te houden.

Als eitjesproducerende student van de evolutie zag ik mezelf helemaal niet weerspiegeld in de rolmodellen van deze jarenvijftigsitcom. Was ik een soort afwijking van het gangbare vrouwelijke?

Het antwoord is gelukkig nee.

De biologie is doorkneed met een seksistische mythologie die onze blik op vrouwtjesdieren vervormt. In de natuur variëren vrouwtjes enorm in uiterlijk en rol, wat een fascinerend spectrum van anatomie en gedrag oplevert. Jazeker, de liefhebbende moeder bestaat, maar ook de jacana, een vogel die haar eieren achterlaat om haar jonkies te laten grootbrengen door een harem van bedrogen mannetjes. Vrouwtjes kunnen trouw zijn, maar slechts zeven procent van alle diersoorten is seksueel monogaam, zodat er een hele hoop vreemdgaande vrouwtjes zijn die met meerdere partners de bosjes in duiken. Lang niet alle dierengemeenschappen worden gedomineerd door mannetjes; in een heel scala aan soorten zijn alfavrouwtjes geëvolueerd, en de manier waarop ze hun gezag doen gelden, varieert van goed-

aardig (bonobo's) tot bijzonder hardvochtig (bijen). Vrouwtjes kunnen net zo fel met elkaar concurreren als mannetjes: lierantilopes leveren woeste veldslagen met hun gigantische hoorns om toegang tot de beste mannetjes te krijgen, en stokstaartjes-matriarchen zijn de meest moordzuchtige zoogdieren op aarde, aangezien ze de kleintjes van hun concurrenten vermoorden en hun voortplanting belemmeren. Dan zijn er nog de femme fatales: kannibalistische vrouwtjesspinnen die hun minnaars verorberen als post- of zelfs precoïtale snackjes, en 'lesbische' hagedissen die helemaal geen mannetjes nodig hebben en zich uitsluitend voortplanten door zichzelf te klonen.

In de afgelopen decennia heeft er een revolutie plaatsgevonden die ons meer inzicht heeft gegeven in het vrouwelijke. Dit boek gaat over die revolutie. Ik wil je voorstellen aan een waanzinnige cast van opmerkelijke vrouwtjesdieren en de wetenschappers die ze bestuderen, die samen niet alleen nieuw licht hebben geworpen op het vrouwtjesdier, maar ook op de vormende krachten achter de evolutie.

Om te begrijpen hoe deze scheve blik op de natuur is ontstaan, moeten we terug in de tijd naar het victoriaanse Engeland voor een bezoekje aan mijn wetenschappelijke idool: Charles Darwin. Darwins theorie over evolutie door natuurlijke selectie verklaarde hoe de rijke variëteit in het leven op aarde is voortgekomen uit een gezamenlijke voorouder. Organismes die beter aan hun omgeving zijn aangepast, zullen eerder overleven en de genen doorgeven die hun succes hebben bevorderd. Dit proces zorgt ervoor dat soorten mettertijd veranderen en zich afsplitsen. Dit idee, dat vaak ten onrechte 'survival of the fittest' wordt genoemd – een term die in omloop is gebracht door de filosoof Herbert Spencer en die Darwin alleen in de vijfde editie van *Over het ontstaan van soorten* (1869) liet opnemen omdat hij zich daartoe gedwongen voelde³ – is even briljant als

simpel en wordt terecht een van de grootste intellectuele doorbraken uit de geschiedenis van de mensheid genoemd.

Hoe ingenieus natuurlijke selectie ook is, het kan niet alles verklaren wat we in de natuur aantreffen. Darwins evolutietheorie vertoonde een paar gapende gaten die veroorzaakt werden door ingewikkelde kenmerken als hertengeweien of pauwenstaarten. Zulke extravagaties boden in het dagelijks leven geen enkel voordeel en zouden zelfs eerder als hinderlijk beschouwd kunnen worden. Als zodanig konden ze niet gevormd zijn door de utilistische krachten van natuurlijke selectie. Dat zag Darwin ook in en hij heeft er lange tijd flink mee in zijn maag gezeten. Hij beseftte dat er een ander evolutionair mechanisme in het spel moest zijn, met een heel andere agenda. Dat, zo beseftte Darwin uiteindelijk, was de jacht op seks, dus noemde hij het 'seksuele selectie'.

Volgens Darwin verklaarde deze nieuwe evolutionaire kracht die flamboyante kenmerken: hun enige doel moest het veroveren of aantrekken van de andere sekse zijn. Ten teken van hun niet-essentiële aard noemde Darwin dit soort luxe-eigenschappen 'secundaire geslachtskenmerken', om ze te onderscheiden van 'primaire geslachtskenmerken', zoals voortplantingsorganen en geslachtsdelen, die inderdaad tamelijk onmisbaar zijn voor de voortzetting van het leven.

Een luttele tien jaar nadat hij de wereld met natuurlijke selectie had geconfronteerd, publiceerde Darwin zijn tweede grote theoretische meesterwerk: *De afstamming van de mens en selectie in relatie tot sekse* (1871). Dit dikke vervolgwerk schetste zijn nieuwe theorie over seksuele selectie, die de diepgaande verschillen die hij tussen de seksen zag moest verklaren. Als natuurlijke selectie de strijd om overleving is, is seksuele selectie in wezen de strijd om voortplantingspartners. En voor zover Darwin het zag, was die competitie grotendeels het domein van de mannetjes.